

# ”Det går fremad – en ansvarlig kurs”

Politisk budgetforlig 2016-19

Socialdemokraterne, Slesvigsk Parti, Konservative Folkeparti, Fælleslisten, Enhedslisten, Venstre og Dansk Folkeparti fremlægger hermed fælles politisk budgetforslag vedrørende de økonomiske og indholdsmæssige rammer for Sønderborg Kommunes budget 2016 og overslagsårene 2017-19.

Temaerne i budgetforliget har en meget klar sammenhæng til Byrådets visioner for kommunen. Et samlet Byråd vedtog i 2014 et visionsgrundlag for indeværende byrådsperiode, hvori der peges på tre fyrtårne, otte fokusområder og formuleringen af tre tværgående politikker. Tilsammen både strukturerer og retningssetter visionsgrundlagets elementer Byrådets arbejde, og kan ligeledes genkendes i budgetforliget.

## **Fra Byrådets visionsgrundlag**

### **De tre fyrtårne**

Destination Sønderborg, Byens Havn og Project Zero

### **Vores 8 indsatsområder**

Kultur og turisme, Uddannelsesbyen, Det gode liv, Vækst og jobskabelse, Indsats for beskæftigelse, Tværgående samarbejde, Det aktive medborgerskab og Indsats for landdistrikterne

### **De tværgående politikker**

Sundhedspolitikken, Medborgerskabspolitikken og Bæredygtighedspolitikken

Sønderborg Kommune har allerede igennem de seneste år understøttet mange af visionsgrundlagets elementer i form af massive kvalitetsløft inden for de kommunale services og omfattende udviklingsinvesteringer. Med budgetforliget fastholdes den ambitiøse retning i de kommende år.

Budgetforliget afspejler særdeles uklare fremtidige kommunaløkonomiske rammer. På den baggrund er forliget mindre detaljeret i overslagsårene 2017-19 end sædvanligt, mens der foreligger fuld sikkerhed for 2016.

Hovedtallene for budgetforliget 2016-19 ses i nedenstående tabel. Det bemærkes, at den udmeldte serviceammø for Sønderborg er på 3,104 mia. kr. i 2016, hvorfor serviceudgifterne på 3,116 mia. kr. vil resultere i en marginal overskridelse.

	2016	2017	2018	2019
Indtægter inkl. særlige tilskud	-4.875.122	-4.923.587	-4.945.851	-4.967.569
Serviceudgifter inkl. forventet pris- og lønregulering	3.115.922	3.154.501	3.184.815	3.229.883
Overførselsudgifter inkl. forventet pris- og lønregulering	1.504.067	1.552.410	1.604.926	1.659.127
Renteudgifter	22.459	21.834	17.999	17.999
<b>Driftsmæssigt overskud</b>	<b>-232.674</b>	<b>-194.842</b>	<b>-138.111</b>	<b>-60.560</b>
Anlægsinvesteringer	226.737	200.521	125.000	125.000
<b>Resultat for det skattefinansierede område</b>	<b>-5.937</b>	<b>5.679</b>	<b>-13.111</b>	<b>64.440</b>
Finansiering (inkl. lånoptagelse og afdrag)	52.158	39.710	78.106	72.718
<b>Påvirkning af kassebeholdning (ekskl. forsyning)</b>	<b>-46.221</b>	<b>-45.389</b>	<b>-64.995</b>	<b>-137.157</b>

## Nye rammevilkår for ansvarlig økonomisk planlægning

Budgetforliget bygger videre på de seneste års ansvarlige økonomiske politik, udmøntet i budgetforligene ”Bæredygtig vækst – i fællesskab” og ”En kommune i udvikling – en økonomi i balance”.

Partierne bag budgetforliget er enige om at fastholde den ansvarlige kurs, og betoner særligt tre elementer fra de tidligere budgetforlig, som bærende også for den fremtidige økonomi. For det første skabte en skatteomlægning og -stigning en bedre balance mellem kommunens udgiftsbehov og indtægter. Skatteomlægningen betød desuden, at den særlige erhvervsskat – dækningsafgiften – blev fjernet fuldstændigt, kompenseres via den generelle indkomstskat. For det andet fastholder en målrettet effektiviseringsstrategi fokus på at levere kommunens ydelser og services til lave omkostninger. Endelig, for det tredje, har begrebet ’stram økonomistyring’ igennem de seneste år sikret overholdelse af aftalte budgetter overalt i den kommunale organisation. Alt i alt er der skabt et robust lokalt økonomisk grundlag at bygge videre på.

Ændrede nationale økonomiske rammer udfordrer imidlertid vores solide lokale udgangspunkt, og gør det samtidig vanskeligt at fastholde en langsigtet økonomisk planlægning, og budgetterne for overslagsårene.

Det besluttede omprioriteringsbidrag indikerer, at Sønderborg Kommune over budgetperioden vil skulle nedjustere budgetterne med i alt 210 mio. kr. Denne markante ændring af de økonomiske rammer vil påvirke alle kommunale områder.

De seneste år har desuden vist, at den globale økonomi er stærkt omskiftelig og på mange måder uafklaret. De nationale vækst- og beskæftigelsesprognoser er i forlængelse heraf også under konstant forandring. Uklarheden smitter af på de generelle rammer for den lokale kommunale budgetlægning i form af uklare skatteindtægter og inflationsniveauer, som igen skaber usikkerhed om de fremtidige driftsudgifter.

Forligspartierne er på indtægtssiden enige om at forudsætte en videreførelse af de ekstraordinære finansieringstilskud, som landets kommuner har modtaget de sidste fire år. Niveaet forudsættes at være på samme niveau som i budget 2016, det vil sige 73 mio. kr. i Sønderborg Kommune. Ligeledes forudsættes en videreførelse af særtilskud i størrelsesordenen 10 mio. kr. årligt. Forudsætningen bygger på de seneste to års tilsagn. De seneste år har imidlertid også indikeret, at der ikke ansvarligt kan forudsættes låneadgang inden for den såkaldte ordinære lånepulje. På finansieringssiden indeholder budgetliget derfor en nedjustering af forudsatte lån på 10 mio. kr. årligt. Der hjemtages fortsat lån ved konkrete projekter, når der er låneadgang dertil.

## I Sønderborg insisterer vi på ansvarlighed

Forligspartierne er enige om, at fastholde en ansvarlig økonomisk kurs. Den grundlæggende økonomiske retning i kommunens arbejde, skal fortsat være en langsigtet økonomi i balance.

Det solide lokaløkonomiske udgangspunkt fjerner således ikke behovet for at gøre tingene effektivt, fastholde den stramme økonomistyringskultur eller turde foretage fokuserede omprioriteringer. Men vi har en unik mulighed for at indfase nødvendige ændringer på en velovervejede måde.

På den baggrund bringer budgetforliget en række værktøjer i anvendelse, som tilsammen underbygger en fortsat ansvarlig økonomi. På kommunens driftsområder, omhandler værktøjerne budgettilpasninger, kommunens effektiviseringsstrategi samt enkelte omprioriteringer. Desuden indeholder forliget en stabilisering af kommunens fremtidige anlægsbudget.

På landsplan konstaterer vi i øjeblikket meget lave prisstigninger, på visse områder endda direkte prisfald. Vi oplever det alle, når vi holder ind ved benzintanken og tanker til væsentligt billigere pris end for bare et år siden. Forligspartierne er på den baggrund enige om at nulstille de indarbejdede prisfremskrivninger på varer og tjenesteydelser i 2016, svarende til ca. 9 mio. kr.

Den øgede digitalisering af administrative opgaver giver endvidere mulighed for en konkret budgetreduktion på 1 mio. kr. årligt.

Jævnfør tidligere udfærdiget benchmarking for snerydning med sammenlignelige kommuner justeres budgettet med 1 mio. kr. årligt i forhold til A, B og C veje.

Inden for de finansielle poster oplever vi fortsat meget lave renteniveauer. På den baggrund nedjusteres de fremtidige forventede udgifter med 5 mio. kr. årligt.

Arbejdsmarkedsområdet har igennem flere år fokuseret målrettet mod ”indsatser der virker”, så flest muligt undgår varig offentlig forsørgelse. En undersøgelse i foråret bekræftede dette, da Sønderborg Jobcenter blev kåret som det næstbedste i landet til at få ledige i jobs. I kombination med en generel bedring af de økonomiske konjunkturer, ser vi nu et generelt fald i antallet af ydelsesmodtagere, og tilhørende positive økonomiske resultater. Forliget indeholder på den baggrund en justering af de fremadrettede budgetter inden for overførselsområdet. En del af budgetjusteringen foreslås genanvendt til nye investeringer inden for området, som på den lange bane forventes at kunne nedbringe overførselsudgifterne yderligere. Samlet budgetjusteres årligt for 15,7 mio. kr., hvoraf 10,7 mio. kr. reinvesteres. Budgetjusteringen skal ses i sammenhæng med de tidligere budgetjusteringer gennemført på overførselsområdet. I det administrative budgetoplæg 2015-18 blev der nedjusteret med 20 mio. kr. inden for ydelsesområderne, ligesom der i det administrative budgetoplæg for 2016-19 blev budgetjusteret med 10 mio. kr. inden for beskæftigelsestilskuddet.

I budgetforliget 2015-18 blev der indarbejdet forudsatte gevinster af en effektiviseringsstrategi med meget konkrete indsatser på tværs af kommunen. I 2015 er første bølge af analyser og initiativer igangsat, og de umiddelbare vurderinger peger på, at strategien kan lykkes og de forudsatte økonomiske gevinster indfries.

Forligspartierne er på baggrund af ovenstående enige om at indarbejde yderligere effektiviseringsgevinster og budgettilpasninger svarende til minimum 20 mio. kr. fra 2017 og frem. Der er tale om et minimum, idet forligspartierne anerkender, at der potentielt vil være behov for en revurdering af de indarbejdede effekter, ikke mindst såfremt det tidligere omtalte omprioriteringsbidrag reelt udmøntes med 1 pct. fra 2017.

Direktionen anmodes om at igangsætte et forberedende arbejde med henblik på budgetlægningen 2017-20. Arbejdet vil kunne tage udgangspunkt i den kommende bevillingsrevision, forventet og endeligt regnskab 2015 samt eventuelle signaler indeholdt i den kommende finanslov. Formålet er, for det første, at konkretisere eventuelle elementer i effektiviseringsstrategien, der kan fremskyndes og mulighederne for at øge ambitionsniveauet i effektiviseringsstrategien. For det andet at afdække muligheden for at gennemføre yderligere budgettilpasninger på såvel service- som overførselsområderne. I arbejdet skal indgå muligheden for at lave driftsaftale vedrørende Færgen Bitten, Lufthavnen og Broerne.

Borgmesteren forventes at indstille mål for det samlede omfang for Økonomiudvalget i december 2015, mens det endelige materiale vil indgå i det administrative budgetoplæg for budgetlægningen 2017-20.

Der skal fortsat være fokus på nedbringelse af sygefraværet i kommunen. Desværre er tendensen gået i den forkerte retning i første halvår af 2015. Forligspartierne ønsker fortsat fokus på dette område.

Kommunens procedure ved ansættelse af ledende medarbejdere overvejes med opmærksomhed på forbruget af personaleresourcer. Forligspartierne ønsker en analyse af frikøbsomkostningerne i forbindelse med rekrutteringsprocesserne.

Anlægsområdet har i år en særlig bevågenhed. Det gælder nationalt, hvor der gennemføres en ventet nedjustering af det samlede kommunale anlægsloft. Nedjusteringen har været italesat politisk over en periode og ventes at kunne fortsætte også i de kommende år.

Lokalt rettedes fokus derfor allerede i 2014 mod anlægsområdet, blandt andet med introduktionen af en ændret struktur i kommunens anlægsbudget. De enkelte anlæg blev kategoriseret for dermed at skabe bedre overblik over budgettet og muliggøre et mere fokuseret arbejde med de enkelte anlægskategorier. Konkret opereres med kategorierne ’baisanlæg’, ’politisk prioriterede anlæg’ og ’udviklingsinvesteringer’. ’Baisanlæg’ er relateret til det, man lidt teknisk kunne betragte som renoveringsarbejder på kommunens kapitalapparat. ’Udviklingsinvesteringer’ indeholder de meget store anlægsprojekter, som kommunen gennemfører med henblik på at møde fremtiden offensivt – det vil sige understøtte kommunens fremtidige attraktivitet for borgere og erhvervsliv. Endelig opereres med ’politisk prioriterede projekter’, som blandt andet indeholder historisk prioriterede områder samlet i forskellige puljebeløb, som udvalgene løbende disponerer indenfor.

Årets anlægsbudget er første år, hvor den nye kategorisering foreslås bragt i egentlig anvendelse, idet der gennemføres en justering og stabilisering af anlægsbudgettet – sidstnævnte fra 2018. Konkret puljes en række afsatte rådighedsbeløb, som ikke endnu er endeligt politisk frigivet, med henblik på en senere politisk konkretisering. Tilgangen skaber for det første mulighed for en fornyet politisk stillingtagen til kommunens anlægsbudgetter. For det andet skabes, i en tid med nationale krav til reducerede anlægsniveauer i kommunerne, mulighed for en vurderet stabilisering af vores lokale anlægsbudget. Konkret indebærer stabiliseringen et årligt anlægsniveau på 125 mio. kr. fra 2018 og frem. Partierne bag budgetforliget er imidlertid også enige om at bevare opmærksomheden på projekter, som tidligere er aftalt gennemført. Stabiliseringen skal gennemføres ansvarligt og med respekt for allerede aftalte projekter. Stabiliseringen sker derfor overvejende med udgangspunkt i mere uspecificerede anlægspuljer.

I bilagsmaterialet til budgetforliget er de enkelte tiltag vist detaljeret, mens nedenstående tabel viser hovedtalene. Ændringerne betyder, at der skabes et råderum til fremtidig politisk prioritering i 2018 og 2019 på henholdsvis 63 og 32 mio. kr.

Beløb i 1.000 kr.	2016	2017	2018	2019
Eksisterende anlægsbudget, jf. budg. Balance 3.1.	264.787	204.961	96.326	177.516
Aktiverede elementer	-97.900	-57.300	-42.700	-85.700
Allerede aftalte anlægsprojekter	26.550	22.200	8.500	1.000
Nye anlægsprojekter	33.300	30.660	0	0
Råderum til fremtidig prioritering			62.874	32.184
<b>Nyt stabiliseret anlægsbudget</b>	<b>226.737</b>	<b>200.521</b>	<b>125.000</b>	<b>125.000</b>

## Budgetforliget og sammenhængen til vores visioner for Sønderborg

Som anført indledningsvis ønsker forligspartierne at understøtte Byrådets visioner for Sønderborg. Overordnet handler det om at skabe rammerne for det gode liv med borgeren i centrum. Denne overordnede formulering har Byrådet konkretiseret via tre fyrtårne, otte fokusområder og tre tværgående politikker. Alle elementer kan genfindes i budgetforliget, men enkelte fokusområder er i særlig grad prioriteret, hvilket omhandler:

- Sønderborg som erhvervs- og vækstcenter.
- Sønderborg som Sønderjyllands største og bedste uddannelses- og studieby.
- Kommunale ydelser af høj kvalitet.
- En kommune i balance.

## Sønderborg som erhvervs- og vækstcenter

Sønderborg er i dag præget af et stærkt erhvervmiljø. Kommunen rummer nogle af landets største virksomheder, rundet af en stærk iværksætterkultur. De meget store og de mange små og mindre virksomheder skal også i fremtiden supplere hinanden i et dynamisk erhvervmiljø.

Forligspartierne er enige om, at et stærkt erhvervmiljø er en hjørnesten i fremtidens kommune. Et stærkt erhvervmiljø skaber arbejdspladser og indtægter til både borgere og kommune. Sønderborg Kommune har allerede iværksat en række markante tiltag for at skabe erhvervsvenlige rammebetingelser, blandt andet:

- Etableringen af Destination Sønderjylland, som platform for en samlet sønderjysk turismeindsats.
- Målrettede skattelettelser for erhvervslivet, ved fjernelse af den særlige erhvervsskat – dækningsafgiften.
- Etableringen af den kommunale 'erhvervskontakt', hvor virksomheder får én -hurtig og serviceorienteret indgang til kommunens forskellige funktioner.
- Etableringen af Sønderborg Vækstråd som strategisk platform for erhvervsarbejdet.
- Finansieringen af etableringen af 'det Sønderjyske hus' som fælles lokation for turismeindsatsen i kommunen.

I forhold til den fælles offentlig-private indsats ønsker forligspartierne at afsætte 4,5 mio. kr. i henholdsvis 2016 og 2017 til imødekommelse af projektansøgning fra Sønderborg Vækstråd angående erhvervsturisme og omsætning af Project Zero strategien til arbejdspladser. Finansieringen sker fra de afsatte 10 mio. kr. til erhvervsfremmende initiativer under overskriften "Fra viden til vækst".

I budgetforliget rettes fokus særligt mod kommunens interne erhvervsprofil, som skal supplere og understøtte den fælles offentlig-private indsats, der ligger i Sønderborg Vækstråd. Konkret etableres Sønderborg Kommunes Erhvervsservice. Fokus vil blandt andet være rettet mod videreudvikling af erhvervskontaktens arbejde og styrket dialog med kommunens erhvervsdrivende under overskriften "én indgang til kommunen for virksomhederne". Samlet prioriteres årligt 3,5 mio. kr. til de forskellige indsatser. Beløbet er en del af den tidligere omtalte reinvestering af 10,7 mio. kr. En intensiveret indsats inden for partnerskaber mellem Jobcenteret og virksomheder skal desuden få endnu mere 'gang i hjulene' lokalt.

Forligspartierne ønsker et fokus på nyuddannede ledige i kommunes jobcenter. Når ledige nyuddannede skal finde job, skal Sønderborg Kommune kunne tilbyde relevante aktiveringstilbud for den enkeltes fagligheder, eksempelvis kurser målrettet håndværkere eller akademikere, således vi bedre er i stand til at holde på de unge efter endt uddannelse og hjælpe dem i job i netop Sønderborg Kommune.

Ligeledes rettes – under overskriften "socialt ansvar for alle borgere i Sønderborg Kommune" – et særligt fokus mod borgere på kanten af arbejdsmarkedet. Det gælder især langtidssyge og borgere med handicap.

Turisme udgør et særligt fokusområde i Sønderborg. Forligspartierne er derfor enige om at afsætte 2,5 mio. kr. i både 2016 og 2017 til turismeinitiativer, herunder elementer i Nordals Naturpark og øget skiltning. Partierne ønsker at der indrettes bemandede turistinformationssteder centralt i Gråsten og Nordborg, for at sikre nem og lokal adgang til information – også for turister uden adgang til digitale platforme. Der udarbejdes alternative forslag som behandles i erhvervsudvalget.

En helt særlig fremtidig turistdestination forventes at være Gråsten slotsgartneri, hvortil der afsættes samlet ca. 5,4 mio. kr. i perioden 2016-17.

Ligeledes afsættes i perioden 2016-18 årligt 875 t. kr. til elementer indeholdt i bosætningsstrategien. Initiativerne evalueres i 2018 med henblik på eventuel fortsættelse i de efterfølgende år.

Der er en lang række private aktører på markedet for byggegrunde. Samtidig har kommunen mange byggegrunde på "lager". Forligspartierne er enige om at få udarbejdet en analyse for behovet for byggegrunde, der også tager de private udstykninger med.

Partierne bag budgetforliget er desuden enige om at rette fokus mod kommunens rolle som indkøber og aftager af varer og tjenesteydelser. Det bærende princip skal fortsat være, at Sønderborg Kommune handler økonomisk forsvarligt efter devisen 'bedst og billigst'. Kommunen skal understøtte at lokale erhvervsdrivende kan indgå i konkurrencen om at blive leverandører til den kommunale organisation. Det kan kommunen blandt andet gøre ved:

- at forberede det lokale erhvervsliv på kommende kommunale udbud ved hjælp af langsigtede udbudsplaner.
- at understøtte erhvervslivets kendskab til kommunale udbudsprocesser.
- i form af kursusforløb at understøtte etableringen af fælles konsortier, som kan håndtere offentlige udbudsprocesser.

Herudover ønsker forligspartierne undersøgt hvorvidt der findes udbudsformer, der på udvalgte områder kan tilgodese det politiske ønske om at understøtte det lokale erhvervsliv.

## **Sønderborg som Sønderjyllands største og bedste uddannelses- og studieby**

Sønderborg er Sønderjyllands største og bedste uddannelses- og studieby. Byrådet har allerede vedtaget en række tiltag, som skal medvirke til at fastholde og udvikle denne position. Disse omhandler blandt andet:

- Etableringen af en 'Uddannelsesfond' med 10 mio. kr. til at understøtte fremtidige initiativer rettet mod uddannelsesområdet.
- Vedtagelse af Strategi for tiltrækning og fastholdelse af uddannelser.
- Etablering af Uddannelsesstrategisk Forum, der samler alle uddannelsesaktører i Sønderborg Kommune, med henblik på at realisere den vedtagne Strategi for tiltrækning og fastholdelse af uddannelser.

Med budgetforliget ønskes at understøtte en rød tråd gennem det samlede lokale uddannelseslandskab, fra folkeskole til videregående uddannelser.

På den baggrund afsættes midler til folkeskolen, så det igangsatte Mærsk-projekt kan gennemføres som forudsat. Til skoleområdet afsættes desuden midler til en endnu stærkere fraværsindsats i 2016.

Tyskundervisningen styrkes i folkeskolen, idet der tilføres 0,5 mio. kr. årligt. Der indføres obligatorisk tysk som tematisk undervisning fra børnehaveklassen til 2. årgang, svarende til 30 timer pr. år. Endvidere indføres obligatorisk tysk på 3.-4. årgang med én lektion om ugen. Endelig udvides med en ugentlig lektion tysk på 5.-6. årgang.

Et nyt, stærk Ungecenter skal blandt andet indeholde den fremtidige 10. klasse i Sønderborg Kommune. I budgetforliget afsættes midler til såvel drift som nødvendige bygningsmæssige renoveringer.

I forhold til vores unge, sikrer budgetforliget den fremadrettede finansiering af gratis buskort til de studerende. For at sikre, at unge fra kommunens yderområder kan følge en ungdomsuddannelse, bevilges yderligere 3,5 mio. kr. årligt til ordningen, således at den samlede ramme udgør 7 mio. kr. årligt.

Der afsættes desuden årligt 3 mio. kr. til en styrket indsats for at fastholde unge i uddannelsesforløb og få flere unge i gang med en ungdomsuddannelse. Initiativet vil være et tværgående samarbejde mellem arbejdsmarkedsområdet og børne- og uddannelsesområdet.

Endelig ønsker forligspartierne at understøtte byens studieliv med Ungehus ved Mejeriet, over for Sønderborg Hus, hvortil der afsættes 2 mio. kr. som kommunal andel i hvert af årene 2016 og 2017.

## **Kommunale ydelser af høj kvalitet**

En af kommunens kerneopgaver er at levere service til kommunens borgere. Partierne bag budgetforliget er enige om at fastholde et solidt serviceniveau på de kommunale velfærdsområder.

Inden for dagtilbudsområdet skabes fuldstændigt finansieringsgrundlag for en ny daginstitution i Ulkebøl ligesom der afsættes midler til bygningsmæssige forbedringer i Guderup Børnehave samt nye pavilloner ved Nørreskovens naturbørnehave. Der afsættes endvidere midler til de bygningsmæssige rammer for Børneuniverset i Nybøl. Til børneuniverset i Rinkenæs overføres midler fra 2015 til 2017-2018. Der arbejdes frem mod budgetlægningen 2017 med en endelig plan for Rinkenæs skole og børnehave.

Der afsættes 2 mio. kr. i hvert af årene 2016 og 2017 til at understøtte og fastholde dagplejere i områder, som er udfordret af faldende børnetal. Samtidig tilstræbes det, at nuværende og kommende forældre kan vælge en dagplejer, der ligger i nærområdet. De afsatte midler i 2016 og 2017 skal forankres centralt og håndteres af Børn- og Uddannelsesudvalget på basis af et kommissorium. Udmøntningen og effekt af forslaget skal evalueres efter 1 år.

Partierne bag budgetforliget ønsker at anerkende princippet om at ligestille det tyske mindretals institutioner med kommunale folkeskoler og dagtilbud og udligner huslejetilskuddet til institutionerne under Deutscher

Kindergarten Sonderburg fra den 1. august 2017. På den baggrund tilføres 0,11 mio. kr. i 2017, stigende til 0,23 mio. kr. i 2018 og frem.

Forligspartierne ønsker en analyse af meromkostninger forbundet med ligestilling i forbindelse med transport af elever af ikke samboende forældre men med fælles forældremyndighed, som i dag kun kan transporteres fra bopælsadressen.

På skoleområdet gennemføres, som tidligere omtalt, en række initiativer, der samlet forventes at styrke elevernes faglighed og evne til at gennemføre en efterfølgende ungdomsuddannelse.

Med henblik på at imødegå udfordringerne på grund af det faldende børnetal og skolereformen, gennemføres i 2016 et kvalitetsudviklingsarbejde, der skal sikre sammenhæng i tilbuddene inden for dagtilbud og skole. Forligspartierne er enige om at der ikke skal lukkes folkeskoler. På daginstitutionsområdet skal der fortsat arbejdes med tilpasninger af kapaciteten, ligesom dagplejepladser og vuggestuepladser tilpasses efter forældrenes efterspørgsel. I analysearbejdet skal indgå vurdering og forslag til revidering af tildelingsmodellerne samt anbefalinger til de fremtidige strukturer og kvalitetskrav.

Den i 2015 vedtagne kulturstrategi, som blev udformet i forlængelse af kulturhovedstad 2017 ansøgningen, samler og fokuserer Sønderborg Kommunes kulturpolitiske tiltag. Forligspartierne er enige om, at elementer i kulturstrategien 'kulturkompasset' kan understøttes af kultur- og erhvervsudviklingspuljen under Økonomiudvalget. Udmøntningen af strategien følges af Udvalget for kulturel og regional udvikling og implementeres i tæt samarbejde med Kultur-, borger- og fritidsudvalget. Puljen deles mellem de to udvalg.

På kulturområdet afsættes i 2016 midler til brandsikring i Skansen, ligesom der gennemføres et forprojekt i 2017 vedrørende et 50 m. svømmestadion ved Humlehøjhallen. Endvidere fastholdes etableringen af den nye hal i Broager i 2016.

I det videre arbejde med udviklingen af Kær Vestermark skal muligheden for at etablere rekreative aktivitets- og legeområder indgå.

Inden for ældreområdet er den hidtidige ældremillion tilført kommunen via bloktilskuddet for så vidt angår 2016-19. Det tilførte beløb, svarende til 13,14 mio. kr., er ubeskåret videreført til seniorområdet. Herudover er forligspartierne enige om at tilføre yderligere 2 mio. kr. årligt til forbedret service. Den samlede udmøntning aftales i forligskredsen. Forud for udmøntningen følges op på det udarbejdede notat vedrørende aften- og nattevagt på plejecentrene.

På miljøområdet afsættes i de næste fem år midler til en forbedret rensning af spildevandet ved ejendomme i det åbne land.

Der afsættes 3 mio. kr. i henholdsvis 2016 og 2017 til en særlig indsats for vores grønne områder, stier, strande o.l. Indsatsen forventes at involvere brugen af aktivering. Beløbet udmøntes efter aftale i Teknik- og Miljøudvalget.

Forligspartierne ønsker desuden at rette et særligt fokus på nogle særlige grupper i samfundet, således at:

- Der afsættes 1 mio. kr. årligt til socialområdet. De tilførte midler skal neutralisere en række tidligere forudsatte effektiviserings- og besparelseskrav på området.
- Der afsættes i 2016 og 2017 en særlig anlægspulje under socialudvalget til nye tiltag.
- Der skabes et varigt økonomisk grundlag for Udsatterådets virke.
- Der sikres en øget bevilling til økonomisk sikring af Kvindekrisecenteret.
- Der afsættes midler til at forbedre adgangsforholdene ved 'Kunstværket'.

Et godt samarbejde mellem de frivillige sociale og sundhedsfremmende organisationer og foreninger og Sønderborg Kommune er en nødvendighed og det skal fortsat udvikles. Det er ved budgetforliget aftalt, at der i budgetårene 2016-18 afsættes 250 t. kr., som udmøntes som driftsmidler til et centralt beliggende og tilgængeligt Frivillighedens Hus.

Etableringen af et Frivillighedens Hus vil bringe Sønderborg Kommune i front på området og vil give en unik mulighed for en aktiv samskabelse af velfærd og trivsel i hele kommunen, herunder også i landdistrikterne. Forligspartierne ønsker også, at sundhedsindsatsen indeholder lokale tiltag, således at borgerne oplever nærhed og lighed i de tilbud, som kommunen udbyder.

## **En kommune i balance**

Sønderborg Kommune består både af levende bysamfund og aktive landdistrikter. Forligspartierne ønsker fortsat at understøtte en sammenhængende kommune i balance – uanset hvor man bor.

En hovedindsats i den henseende er at skabe en tilstrækkelig infrastruktur i hele kommunen. Med budgetforliget gennemføres derfor en lang række initiativer på vejområdet, herunder:

- Etablering af vej og cykelsti ved Buskmose.
- Etablering af veje i Vollerup.
- Etablering af en rundkørsel ved Guderup.
- Etablering af cykelsti ved Bro.
- Opgradering til supercykelsti fra Nordborg til Sønderborg.

Infrastruktur gør det imidlertid ikke alene. Landdistriktsudvalget tilføres derfor et årligt beløb, svarende til 250 t. kr., til medfinansiering af projekter. Der afsættes en pulje på 0,5 mio. kr. årligt til udmøntning i forbindelse med landsbylaugenes konkrete borgerinitiativer. Puljen placeres under landdistriktsudvalget.

Ligeledes afsættes i alt 250 t. kr. i 2016 og 2017 til fortsat arbejde med landsbybusser. Partierne bag budgetforliget ønsker at evaluere flekstrafikordningen i 2016 med fokus på ressourceforbrug og med henblik på i højere grad at tilgodese lokale udbydere.

En pulje på 1 mio. kr. i 2016 til implementering af kommunens fødevarestrategi vil desuden understøtte landdistrikternes rolle i forbindelse med arbejdet.

Med henblik på en særlig indsats for vej kvaliteten i de mindre byer og landsbyer afsættes desuden 5 mio. kr. i både 2016 og 2017 til asfaltbelægning.

Kultur, borger og fritidsudvalget udarbejder en politik for forsamlingshuse og medborgerhuse i kommunen. Politikken skal sikre, at der etableres medborgerhuse, hvor det giver mening og er gennemtænkt. Aktuelt ombygges Broager Rådhus til medborgerhus. Med udgangspunkt i de forslag og beregninger der er foretaget af borgergruppen i Broager udarbejdes en endelig projektplan for bygningen. Der afsættes en anlægsramme på 3 mio. kr. til renovering og indretning.



Sønderborg den 23. september 2015.



Erik Lauritzen, Borgmester




Preben Storm, Socialdemokraterne



Stephan Kleinschmidt, Slesvigsk Parti

for 

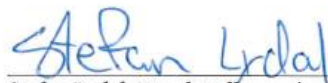
Aase Nyegaard, Fælleslisten



Ole Wandahl Stenshøj, Konservative



Anders K. Brandt, Enhedslisten



Stefan Lydal, Dansk Folkeparti



Tage Petersen, Venstre

## Bilag. Tabeloversigter

**Tabel 1 Driften, reduktioner**

Beløb i 1.000 kr.	2016	2017	2018	2019
Nulstilling af prisfremskrivning, 2015 til 2016, serviceområdet	-9.000	-9.000	-9.000	-9.000
Provenu fra nye it-løsninger, serviceområdet	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Provenu ved justeret vintervedligeholdelse	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Effektiviseringer og budgettilpasninger, til konkretisering		-20.000	-20.000	-20.000
Overførelsesområdet, beskæftigelsestilskud	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500
Overførelsesområdet, ydelsesområdet	-12.200	-12.200	-12.200	-12.200
<b>Reduktioner inden for driftsvirksomheden</b>	<b>-26.700</b>	<b>-46.700</b>	<b>-46.700</b>	<b>-46.700</b>

**Tabel 2 Renter, reduktioner**

Beløb i 1.000 kr.	2016	2017	2018	2019
Besparelse ved lavere renteniveau	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000

**Tabel 3 Driften, udvidelser**

Beløb i 1.000 kr.	2016	2017	2018	2019
Øget service på ældreområdet	2.000	2.000	2.000	2.000
Fraværsindsats i skolerne	2.000			
Lønmidler til uddannelsesvejledere i skolerne	1.100	2.700	2.700	2.700
Tilbagerulning af ikke-realiserbar besparelse på socialområdet	1.000	1.000	1.000	1.000
Udsætteråd, sikring af fortsat virke	125	125	125	125
Nyt Frivillighedens Hus i Sønderborg	250	250	250	
Spildevandsrensning i det åbne land	420	420	420	420
Finansiering af buskort til studerende	3.500	3.500	3.500	3.500
Fortsat arbejde med landsbybusser	250	250		
Landdistriktsudvalget, midler til medfinansiering af projekter	250	250	250	250
Pulje til borgerinitiativer fra landsbylaugene	500	500	500	500
Bosætningsstrategi, midler til implementering	875	875	875	
Dagplejen	2.000	2.000		
Øget husleje i tyske institutioner		110	230	230
Udvidelse af tysk i folkeskolen	250	500	500	500
Kvindekrisecenteret, øget bevilling til sikring af det øk. grundlag	175	175	175	175
Styrket erhvervsprofil	3.500	3.500	3.500	3.500
Handicappedes adgang til det ordinære jobmarked	1.000	1.000	1.000	1.000
Indsats mod borgere på kanten af arbejdsmarkedet	1.000	1.000	1.000	1.000
Styrkelse af unges uddannelsesmuligheder	3.000	3.000	3.000	3.000
Ungecenter	1.200	1.200	1.200	1.200
Partnerskaber ml Jobcenter og virksomheder	1.000	1.000	1.000	1.000
<b>Driftsudvidelser, i alt</b>	<b>25.395</b>	<b>25.355</b>	<b>23.225</b>	<b>22.100</b>

**Tabel 4 Anlæg, reduktioner**

Beløb i 1.000 kr.	2016	2017	2018	2019
Pulje til renovering af folkeskolens bygninger (BUU)	-5.200	-5.200	-5.200	-5.200
Pulje til renovering af daginstitutioner (BUU)	-8.500	-4.000	-4.000	-4.000
Pulje til renovering af folkeskolens bygninger (TMU)*				
Pulje til renovering af daginstitutioner (TMU)*				
Pulje til Bolig- og byudvikling, Sdbg. midtby	-5.500	-5.500	-5.500	-2.500
Pulje til cykelstier	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
Pulje til diverse vejprojekter	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
Pulje til Masterplan Idræt reduceres	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
Pulje til etablering af vuggestuepladser	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Pulje under senior- og socialudvalgene				-27.000
Beredskabet, brandstation	-2.800			
Vejprojekt ved Osbæk				-3.000
Ny løsning på udvidet flyparkering i lufthavnen	-3.000			
Tilbageførsel af overskydende midler, strandpromenaden	-5.000			
Ikke-disponerede midler fra vækstpulje	-1.000			
Ombygning af Mølleparken**				
Ændret plan, havneudviklingen	-12.900	1.400	-24.000	
Udvidet anlægsrul	-30.000	-20.000	20.000	-20.000
<b>I alt</b>	<b>-97.900</b>	<b>-57.300</b>	<b>-42.700</b>	<b>-85.700</b>

\* De to puljer indgår fremadrettet i en samlet renoveringspulje

\*\* Projektet genberegnes

**Tabel 5 Anlæg, allerede aftalte anlægsprojekter**

Beløb i 1.000 kr.	2016	2017	2018	2019
Midler til realisering af ny børnehave i Ulkebøl	11.000			
Parkering i Gråsten	250			
Kunstværket, adgangsforhold	300			
Buskmose, cykelsti	10.000	7.700		
Buskmose, vejprojekt	2.000			
Trafiksikkerhedsplan	1.000	1.000	1.000	1.000
Opgradering til supercykelsti, kommunal andel	2.000	500	1.500	
Trafikforhold i Avnbøl		1.000		
Veje i Vollerup		9.000		
Rundkørsel i Guderup		3.000	6.000	
<b>I alt</b>	<b>26.550</b>	<b>22.200</b>	<b>8.500</b>	<b>1.000</b>

**Tabel 6 Anlæg, nye projekter**

<b>Beløb i 1.000 kr.</b>	<b>2016</b>	<b>2017</b>	<b>2018</b>	<b>2019</b>
Nørreskoven, naturpavilloner	1.000			
Grønne områder, stier, strande m.v.	3.000	3.000		
Cykelsti v. Bro	750			
Slotsgartneri i Gråsten	2.000	3.370		
Projektmidler til turismetiltag under Erhvervsudvalget	2.500	2.500		
Vejbelægning i de mindre byer og på landet	5.000	5.000		
Renovering af cykelstier	3.000	3.000		
Etablering af Ungecenter	800			
Guderup Børnehave		2.540		
Børneunivers Rinkenæs*				
Børneunivers i Nybøl	3.500	5.000		
Broager tidl. Rådhus som medborgerhus	3.000			
Renovering af bolig ved Kegnæs fyr	500			
Nye tiltag under socialudvalget	1.000	1.000		
Erhvervsområde, Ragebøl	2.000			
Pulje til implementering af fødevarestrategi	1.000			
Udviklingsplan, Ahlmannsparken		1.000		
Forprojekt 50 m svømmebad		1.000		
Skansen brandsikring	2.000			
Midler til bygningsforbedringsudvalget	250	250		
Projektering af fremtidige cykelstier**		1.000		
Ungehus v. Mejeriet, kommunal andel 50 %	2.000	2.000		
<b>I alt</b>	<b>33.300</b>	<b>30.660</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

\*Eksisterende midler vedr. Børneunivers Rinkenæs, overføres til 2017-18 med henholdsvis 2 og 3 mio. kr.

\*\* Omhandler blandt andet strækningerne Fynshav-Elstrup, Skelde-Dynt og 2. etape af Buskmose.

**Tabel 7 Udgangspunktet jf. Byrådets 1. behandling af Budget 2016-19, budgetbalance 3.1.**

Beløb i 1.000 kr.	2016	2017	2018	2019
Indtægter inkl. særlige tilskud	-4.875.122	-4.840.587	-4.862.851	-4.884.569
Serviceudgifter inkl. forventet pris- og lønregulering	3.101.527	3.160.162	3.192.620	3.238.827
Overførselsudgifter inkl. forventet pris- og lønregulering	1.519.767	1.568.115	1.620.637	1.674.845
Renteudgifter	27.459	26.834	22.999	22.999
<b>Driftsmæssigt overskud</b>	<b>-226.369</b>	<b>-85.049</b>	<b>-25.664</b>	<b>53.571</b>
Anlægsinvesteringer	264.787	204.961	96.326	177.516
<b>Resultat for det skattefinansierede område</b>	<b>38.418</b>	<b>119.912</b>	<b>70.662</b>	<b>231.087</b>
Finansiering (inkl. lånoptagelse og afdrag)	52.158	29.710	68.106	62.718
<b>Påvirkning af kassebeholdning (ekskl. forsyning)</b>	<b>-90.576</b>	<b>-149.622</b>	<b>-138.768</b>	<b>-293.805</b>

\*Negative beløb indikerer kassetræk

**Tabel 8 Budgetforliget. Budgetbalance baseret på budgetforligets elementer**

Beløb i 1.000 kr.	2016	2017	2018	2019
Indtægter inkl. særlige tilskud	-4.875.122	-4.923.587	-4.945.851	-4.967.569
Serviceudgifter inkl. forventet pris- og lønregulering	3.115.922	3.154.501	3.184.815	3.229.883
Overførselsudgifter inkl. forventet pris- og lønregulering	1.504.067	1.552.410	1.604.926	1.659.127
Renteudgifter	22.459	21.834	17.999	17.999
<b>Driftsmæssigt overskud</b>	<b>-232.674</b>	<b>-194.842</b>	<b>-138.111</b>	<b>-60.560</b>
Anlægsinvesteringer	226.737	200.521	125.000	125.000
<b>Resultat for det skattefinansierede område</b>	<b>-5.937</b>	<b>5.679</b>	<b>-13.111</b>	<b>64.440</b>
Finansiering (inkl. lånoptagelse og afdrag)	52.158	39.710	78.106	72.718
<b>Påvirkning af kassebeholdning (ekskl. forsyning)</b>	<b>-46.221</b>	<b>-45.389</b>	<b>-64.995</b>	<b>-137.157</b>

\*Negative beløb indikerer kassetræk

**Tabel 9 Ultimo kassebeholdning ved henholdsvis budgetbalance 3.1. og budgetforliget**

Beløb i 1.000 kr.	2016	2017	2018	2019
Ultimo kassebeholdning, budgetbalance 3.1	271.134	121.512	-17.255	-311.060
Ultimo kassebeholdning, budgetforliget	315.489	270.101	205.106	67.949